

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

SD KLUB

Stvaramo viziju dobrog društva

Grupa autora
Novembar 2021.

Socijaldemokratski klub je inkubator saradnje, dijaloga i uvažavanja razlika, kao krucijalnih vrednosti razvoja jednog demokratskog društva.

Jedan od ključnih ciljeva SD Kluba jeste da svojom ukupnom teorijskom, naučnoistraživačkom, idejno-političkom i obrazovnom aktivnošću doprinosi stvaranju povoljnih uslova za obnovu socijaldemokratske ponude na političkoj sceni Srbije u uverenju da bez demokratske levice ne može biti pravednog i demokratskog društva.

Od ključne važnosti je da relevantni politički akteri prepoznaju važnost međusobne saradnje utemeljene na vrednostima i zajedničkim ciljevima. Iz tog razloga, SD klub se profilisao kao „sigurno mesto“ koje podstiče na razgovor i saradnju.

Sadržaj

1.	Socijaldemokratski klub: Stvaramo viziju dobrog društva	2
2.	Klub u predizbornoj 2021.	3
3.	Tematski sastanci	4
4.	Konferencije	5
	Leva opozicija u hibridnim režimima: iskustva i lekcije iz regiona	5
	Leva opozicija i beogradski izbori: perspektive i planovi	5
5.	Socijaldemokratske ideje i vrednosti kao osnov saradnje – čemu težimo?	6
6.	Regionalno iskustvo u borbi za nacionalni parlament: Primer Severne Makedonije	7
7.	Regionalno iskustvo u borbi za glavni grad: Primer Budimpešte i “prajmerisa” (Prime Elections)	9
8.	Zelene politike kao alternativa soci-ekološkom zagađenju	10
9.	Radna prava i minimalna cena rada: politika fokusirana na radnike i radnice	11
10.	Mladi i njihova uloga u aktuelnim društvenim i političkim dešavanjima	13

1 SOCIJALDEMOKRATSKI KLUB: STVARAMO VIZIJU DOBROG DRUŠTVA

Program Socijaldemokratski klub (SD Klub) realizuje se od 2004. godine, uz podršku fondacije Friedrich Ebert, kada grupa intelektualaca i intelektualki kreće da analizira političku stvarnost i daje preporuke i rešenja za unapređenje rada progresivnih političkih organizacija. Tokom godina SD Klub nastojao je da pokrene širu diskusiju između predstavnika i predstavnica političkih partija, civilnog društva, sindikata i akademske zajednice o mogućnostima ostvarivanja ideja socijaldemokratije. Jedan od ključnih ciljeva SD Kluba jeste da svojom ukupnom teorijskom, naučnoistraživačkom, idejno-političkom i obrazovnom aktivnošću, doprinosi stvaranju povoljnih uslova za obnovu socijaldemokratske ponude na političkoj sceni Srbije, u uverenju da bez demokratske levice ne može biti pravednog i demokratskog društva.

Posle nekoliko godina pauze, 2020. Socijaldemokratski klub dobija novu energiju i entuzijazam u novim članovima i članicama i počinje ponovo s radom. Klub koordinira Luka Petrović, asistent na Fakultetu političkih nauka. Pored organizovanih rasprava, SD Klub u 2020. godini pokreće i blog. SD Klub danas čini oko dvadeset učesnika i učesnica, koji se pozivaju iz redova perspektivnih članova i članica političkih partija i pokreta, civilnog društva, sindikata, akademske zajednice i medija.

Socijaldemokratski klub je inkubator saradnje, dijaloga i uvažavanja razlika, kao ključnih vrednosti razvoja jednog demokratskog društva. Od ključne važnosti je da relevantni politički akteri prepoznaju važnost međusobne saradnje utemeljene na vrednostima i zajedničkim ciljevima. Iz tog razloga, naš klub se profilisao kao „sigurno mesto“ koje podstiče na razgovor i saradnju. U vreme uspona autokratskih režima, nacionalističkih narativa, posebno opasnih za Zapadni Balkan, sada više nego ikad, našem društvu neophodna je progresivna politička alternativa. Cilj SD Kluba jeste da otvori društveni i politički dijalog o stvaranju takve alternative koja će da gradi dobro društvo – društvo solidarnosti, pravde i jednakosti.

2

KLUB U PREDIZBORNOJ 2021. GODINI

Ove godine SD Klub se fokusirao na stvaranje platforme koja bi u susret predstojećim najavljenim parlamentarnim, predsjedničkim, kao i izborima za Grad Beograd predstavljala značajno mesto za razmenu ideja, sugestija i kritika među članovima i članicama kluba. Od februara 2021. godine, klub se sastajao minimum jednom mesečno i vodio plodonosne diskusije na relevantne teme, s ciljem da donese zaključke i predoči inpute političkim akterima, kako bi njihova odluka da učestvuju u izbornim procesima i sam nastup bili što uspješniji. Glavni cilj SD Kluba bio je da podstakne saradnju socijaldemokratskih i progresivnih stranaka i pokreta baziranu na zajedničkim vrednostima levog spektra, kao i da pospeši međusobnu solidarnost i jedinstvo.

Tokom 2021. godine SD Klub se sastao sedam puta na tematskim sastancima, organizovao je tri konferencije, kao i razgovor s našim evropskim prijateljem, Knutom Flekenšajnom.

3

TEMATSKI SASTANCI

Na tematskim sastancima najpre smo analizirali socijaldemokratske ideje u Srbiji danas, fokusirajući se na zastupljenost, aktere i pravce razvoja socijaldemokratije u Srbiji. Želeli smo da bolje razumemo procese koji su se dešavali u regionu, a koji su doveli da pada autokratskih vlada, kako bismo usvojili dobru praksu i inspirisali se za dalje delovanje. Iz tog razloga smo promatrali dešavanja u Severnoj Makedoniji i Budimpešti, kao primere nacionalne i lokalne borbe za demokratsko i pravednije društvo.

SD Klub razgovarao je i na temu uspona ekoloških inicijativa i pozicioniranju stranaka sa zelenim prefiksom na narednim izborima. Otvorili smo i pitanje energetske tranzicije i posebno skrenuli pažnju na pojedinačne ekološke probleme koji su imali veliku mobilizatorsku moć među građanima i građankama.

Inače, važna tema za učesnike i učesnice socijaldemokratskih platformi, radna prava i minimalna cena rada, ove godine je umnogome bila aktuelna zbog odluke Vlade Srbije kojom je promenjena minimalna cena rada. Kao jedan od mogućih koncepata iza kojih bi partije levice mogle da grade svoju političku poziciju klub je diskutovao o „plati za život“, insistirajući na zaokretu od ekonomskih politika koja je fokusirana na interes kapitala – ka politikama koje kao centralni interes vide interes radnika i radnica.

Na poslednjem sastanku ovogodišnjeg okupljanja, SD Klub je otvorio temu mladih i njihove uloge u aktuelnim društvenim i političkim dešavanjima. Poražavajući podaci koji govore da sve veći broj mladih odlazi ili želi da ode iz Srbije, ali i njihovo nepoverenje u institucije i demokratiju kao oblik vladavine, crveni je alarm za progresivne snage našeg društva da obrate pažnju i na ovu grupu stanovništva i „progovore njihov jezik“.

4

KONFERENCIJE

Leva opozicija u hibridnim režimima: iskustva i lekcije iz regiona

Prva konferencija koju je Socijaldemokratski klub organizovao pod nazivom „Leva opozicija u hibridnim režimima: iskustva i lekcije iz regiona“ održana je 29. maja u Beogradu.

Konferencija je otvorila teme nacionalne i lokalne borbe protiv autokratskih režima koje su uspešno vodile političke stranke i pokreti na parlamentarnim izborima u Severnoj Makedoniji i lokalnim izborima za glavni grad u Mađarskoj, Budimpešti.

Inspirisani razgovorima na tematskim sastancima, kao i vodećim svetskim teoretičarima (Bieber 2018; Levitsky and Way 2020) i relevantnim izveštajima (Freedom house, V-Dem Institute) koji su Srbiju svrstali u red hibridnih režima, kao i u grupu država s najvećim demokratskim padom u poslednjih deset godina, ovom konferencijom SD Klub želeo je da otvori javnu debatu kako se u opisanim uslovima demokratski boriti za političke reforme i socijaldemokratske vrednosti.

Na konferenciji su govorili: Nebojša Novaković iz Demokratske stranke, Jovan Ličina iz Stranke slobode i pravde, Balázs Bárány, internacionalni sekretar Mađarske socijalističke radničke partije, Stefan Tasić iz pokreta Ne davimo Beograd, Miloš Kovačević iz Socijaldemokratske stranke i Kalinka Gaber, državna sekretarka za evropske poslove Severne Makedonije.

Učesnici i učesnice su se usaglasili da progresivna opozicija u Srbiji mora naći vlastiti put do slobode, gde će pozitivna praksa iz regiona biti samo podsticaj i usmerenje kako bi se stvorila alternativa i promene koje će ljudi da prepoznaju i podrže.

Konferenciju je moderirao Nikola Burazer, programski direktor Centra savremene politike i izvršni urednik portala European Western Balkans i član SD Kluba.

Leva opozicija i beogradski izbori: perspektive i planovi

Konferencija „Leva opozicija i beogradski izbori: perspektive i planovi“ održana je 30. oktobra u Beogradu.

Konferencija je na dva različita panela s relevantnim sagovornicima i sagovornicama otvorila pitanje beogradskih izbora i njihove važnosti.

Prvi panel pod nazivom „Perspektive saradnje opozicije na izborima za Grad Beograd“ okupio je predstavnike beogradskih organizacija socijaldemokratskih i progresivnih stranaka, koji su se usaglasili da su predstojeći izbori važni kako za građane i građanke Beograda tako i za opoziciju i čitav demokratski proces. Na konferenciji su detektovane teme i vrednosti koje okupljaju ove stranke. Pored moderatora, Nikole Burazera, učesnici i učesnice su bili: Filip Tatalović iz Demokratske stranke, Aleksandar Ivanović iz Socijaldemokratske stranke, Biljana Đorđević iz pokreta Ne davimo Beograd, Mila Popović iz Stranke slobode i pravde, kao i politikolog Boban Stojanović.

Na drugom panelu pod nazivom „Šta zanima građane i građanke Beograda?“ predstavljene su konkretne politike koje zanimaju i koje su već mobilisale Beograđane i Beograđanke na određeni način. Bilo je reči o metrou, kvalitetu vazduha ali i poljoprivredi, s obzirom na to da Grad Beograd, nakon Vojvodine, ima najviše poljoprivrednog zemljišta u okviru svoje teritorije. Na panelu koji je moderirao novinar Filip Lukić govorili su Miloš Vučković iz inicijative „Po meri metro“, Milan Aleksić iz Demokratske stranke i Luka Petrović iz pokreta Ne davimo Beograd.

5 SOCIJALDEMOKRATSKE IDEJE I VREDNOSTI KAO OSNOV SARADNJE – ČEMU TEŽIMO?

Svaka saradnja podrazumeva dogovor, oko toga zašto smo se okupili, šta nam je cilj i kako zadati cilj želimo da ostvarimo. Dogovor opozicije u sadašnjim društvenim i političkim uslovima bi morao da podrazumeva ne samo dogovor oko toga da li se izlazi ili ne izlazi na izbore, već i oko toga za šta se mi borimo, koja je naša vizija društva i kako ćemo to ostvariti. Traganje za odgovorima na ova pitanja zahteva da budemo iskreni prema sebi, a svako traganje za istinom zahteva hrabrost!

Vizija je pogled u budućnost, ali ona nikad neće biti ostvariva ukoliko ne razumemo prošlost i ne uvažavamo sadašnjost. Da bismo otkrili koja je to vizija dobrog društva u Srbiji, moramo razumeti prošlost i uvažiti sadašnjost. Bez pretenzija da u ovom tekstu ponudim odgovore na ova kompleksna pitanja, usudiću se da dam samo neka načelna opažanja koja su inspirisana raspravama koje su vodile moje kolegice i kolege unutar SD Kluba.

U prošlosti smo bili rastrzani između ideja socijalizma i nacionalizma, uvek smo vagali između jednakosti i slobode, uvek smo isticali da težimo pravdi, a bili smo zagledani u autoritarne vođe. Danas populizam i antipartizam urušavaju demokratiju u Srbiji. U političkoj areni danas nema ideologije, sve je svedeno na borbu za goli interes ili goli opstanak. Političko polje je lišeno svih vrednosti i svedeno samo na odnose moći. Brisanjem ideoloških razlika postali smo svi isti?! Moje pitanje ostaje: da li smo zaista svi isti?! Rekla bih da je proteklih pet godina pokazalo da nismo!

Da bismo govorili o tome da li socijaldemokratske vrednosti mogu biti osnov saradnje, moramo prvo da povratimo „otete“ institucije, što bi značilo da ulazimo u ponovni proces demokratizacije. Da bismo povratili ono što nam je oteto, moramo povratiti veru u izborni proces, moramo ga braniti, morao mu dati smisao koji zaslužuje. Nema demokratije bez izbora, a socijalne demokratije nema bez demokratije!

Zašto je važno da se opozicija okupi oko socijaldemokratskih vrednosti? Zato što naše društvo vapi za pravdom, onom koju nikad nismo ostvarili. Ljudi žele predvidljivost, žele sigurnost, žele svoje dostojanstvo, žele da ih neko razume! Socijaldemokratske ideje i vrednosti u svojoj biti podrazumevaju ravnotežu – ravnotežu između države i društva, zajednice i pojedinca, ekonomije i politike, države i tržišta. Upravo, najteži zadatak je kako postići ravnotežu. Odgovor na ovo pita-

nje je zadatak svih nas i njemu smo stremili dok smo vodili debate unutar SD Kluba!

Biti socijaldemokrata/socijaldemokratkinja danas u Srbiji zahteva da budete hrabri i odvažni! Hrabrost je kada govorite o onome o čemu svi čute, kada se usudite da pitate ono što niko neće, kada razmišljate svojom glavom, kada ste spremni da se izmestite iz svoje pozicije i saosećate sa drugima, kada ste spremni da rizikujete svoje povlastice radi opšteg dobra, kada ulažete napore da razumete poziciju „drugog“, ko god on bio. Sve navedeno je poseban izazov u današnjim uslovima, kada ste okruženi cinizmom, pesimizmom i kada se čini da je sve izvrateno ruglu! Ja vas pozivam da prihvatite ovaj izazov i pridružite nam se u debati koju vodimo. Da bismo promenili svet potrebne su nam nove ideje! Zato prihvatite izazov i ostvarite promene!

6 REGIONALNO ISKUSTVO U BORBI ZA NACIONALNI PARLAMENT: PRIMER SEVERNE MAKEDONIJE

Kada se govori o kompetitivnim autoritarnim režimima na Zapadnom Balkanu, vrlo često se povlači paralela između Srbije i Severne Makedonije, odnosno između vlasti Aleksandra Vučića i SNS u Srbiji od 2012. godine i Nikole Gruevskog i VMRO DPMNE u Severnoj Makedoniji od 2006. do 2017. Postoji više nivoa na kojima se ove paralele mogu praviti, od mehanizma vlasti, urušavanja demokratije paralelno s evropskim integracijama (argument stabilokratije), pa sve do uloge Evropske unije u rešavanju političke krize. Upoređivanje ova dva režima zaista ukazuje na brojne sličnosti u njihovom razvoju, ali i na značajne razlike zbog kojih sva uporedna iskustva iz Severne Makedonije treba uzeti s rezervom.

Između Srbije pod Aleksandrom Vučićem i Severnom Makedonijom pod Nikolom Gruevskim mogu se naći određene sličnosti:

1. Nikola Gruevski i Aleksandar Vučić viđeni su na početku svojih mandata kao prozapadni mladi reformatori (oboje rođeni 1970. godine), kojima su ekonomski razvoj i reforme bili prioriteta u odnosu na politiku identiteta. Kod obojice dolazi do nacionalističkog zaoštavanja nakon gubitka, odnosno zamaglivanja evropske perspektive.
2. VMRO-DPMNE i SNS su pridružene članice Evropske narodne partije i dobijali su podršku od ključnih evropskih igrača iz ove političke grupacije (Angela Merkel, Sebastian Kurc, Viktor Orban, itd.), kod Gruevskog čak i u podmakloj fazi njegovog režima (podrška Sebastijana Kurca na izborima 2016. godine)
3. Mehanizam zarobljavanja države i medija u Severnoj Makedoniji i Srbiji veoma je sličan. Politizacija službi bezbednosti, tabloidni progon političkih protivnika i civilnog društva i slično. Dok je u Srbiji u dominantom narativu vladajuće stranke simbol korumpirane opozicije i antisrpskih političkih snaga Dragan Đilas (ranije je to bio Miroslav Mišković), ovu ulogu je u Severnoj Makedoniji igrao Džordž Soroš. Tako su predstavnici medija i civilnog društva označavani kao „sorošoidi“.
4. Eskalacija političke krize u obe zemlje dovela je do učešća Evropske unije u njenom rešavanju. U Severnoj Makedoniji su nakon medijacije od strane „trojke“ Evropskog parlamenta i „Pribeovog izveštaja“ o vladavini prava dogovoreni uslovi za naredne parlamentarne izbore, nakon kojih je došlo do promene vlasti. U Srbiji je takođe došlo do uključivanja Evropskog parlamenta, što i

pored očigledno neuspešnog procesa dijaloga dosta govori o uspostavljenoj vezi između krize demokratije i evropskih integracija zemlje.

Ipak, između Severne Makedonije i Srbije postoje značajne razlike koje se moraju imati u vidu pri svakom pokušaju poređenja ove dve zemlje. Ove razlike nam govore da su određene paralele neodržive, ali mogu predstavljati i dodatni putokaz za opozicione političke snage u Srbiji.

1. U Severnoj Makedoniji postoji stabilan dvopartijski sistem. Opozicioni SDSM sa svojim manjim koalicionim partnerima nikada nije imao ispod 20% glasova na izborima, što znači da se nikada nije postavljalo pitanje dominante opozicione snage i alternative vladajućem režimu. Razlika u odnosu na Srbiju, gde nijedna opoziciona lista nije osvojila više od 6% na parlamentarnim izborima još od 2012. godine je vrlo upečatljiva.
2. Zbog etničkog sastava Severne Makedonije, ključnu ulogu u političkom sistemu igraju etničke albanske političke partije, neophodne za formiranje svake vlade. Zbog ove specifičnosti VMRO DPMNE nikada nije mogao samostalno formirati vladu. Na kraju je i izgubio vlast zahvaljujući gubitku podrške albanskih političkih partija, koje su 2017. godine odabrale da formiraju koaliciju sa SDSM-om, a ne direktnim porazom na izborima.
3. Postojala je opasnost da politička kriza eskalira u etnički sukob u Severnoj Makedoniji, zbog čega je EU bila daleko spremnija da odlučnije reaguje nego što je slučaj u Srbiji, gde je stanje u zemlji izuzetno stabilno, i gde je upravo održanje stabilnosti bio motiv za različite političke aktere u Evropskoj uniji, da budu tolerantniji prema vladavini SNS-a kada su u pitanju problemi s demokratskim institucijama.
4. I pored značajne političke polarizacije i ideoloških razlika, između vlasti i opozicije u Severnoj Makedoniji nisu postojale značajne razlike kada su u pitanju strateški pravci razvoja zemlje: članstvo u EU i NATO, dogovor s albanskom manjinom, kompromisi sa susedima. Iako ni u Srbiji ove razlike nisu toliko velike na papiru (članstvo u EU, saradnja s NATO-om bez članstva, dijalog bez prihvatanja nezavisnosti Kosova), one su ipak znatno dublje, a i između samih opozicionih stranaka postoje fundamentalna neslaganja po ovim pitanjima.

Primer Severne Makedonije stoga može biti zanimljiv za opoziciju u Srbiji iz više razloga. Prvo, da ukaže na mehanizme borbe za bolje izborne uslove, uključujući i učešće evropskih institucija, koje su u Severnoj Makedoniji doprinele rešavanju političke krize, a zatim i smene vlasti. Drugo, da pokaže važnost političkog ukрупnjavanja i etabliranja jasne alternative vladajućem režimu za stvaranje uslova u kojima će promena vlasti uopšte biti moguća. Treće, da pokaže važnost sinergije političkih partija i civilnog društva, koji su se zajedno borili za političke promene i bolje izborne uslove, da bi na kraju određeni građanski pokreti učestvovali zajedno s političkim partijama na izborima.

7 REGIONALNO ISKUSTVO U BORBI ZA GLAVNI GRAD: PRIMER BUDIMPEŠTE I „PRAJMERISA“ (PRIME ELECTIONS)

Borbe protiv autoritarnih režima često se vode na više nivoa gde različiti faktori i ishodi određuju dinamiku borbe i vek trajanja nedemokratske vlasti.

Kada se pogleda istorija borbi protiv autoritarnih režima, može se lako uvideti značaj oslobađanja velikih gradova i posebno glavnog grada. To je, na primer, bio slučaj sa 1996. i 1997. godinom kada je demokratska opozicija preuzela Beograd i najveće gradove u Srbiji. Takođe, postoje i drugi primeri pozitivne prakse koji su još svežiji i aktuelniji, u kojima se centralna autoritarna vlast još uvek drži, ali je znatno okrnjena. To su primeri Turske – kada je opozicija pobedila u Ankari i Istanbulu, i Mađarske – kada je pobedila opozicija u Budimpešti.

Oslobađanje glavnog grada je bitno iz nekoliko razloga:

1. simboličkog – zato što se radi o gradu sa statusom glavnog grada zemlje i snazi poruke koja se šalje javnosti i biračima;
2. ekonomskog – osvajanje glavnog grada znatno sužava kanale zloupotrebe javnih resursa preko kojih se ucenjuju birači i sprovode partokratske politike i
3. političkog – pobjeda u glavnom gradu služi kao odskočna daska za nacionalni nivo.

Jedan od pozitivnih primera borbe protiv autoritarnog režima na lokalnom nivou svakako je Mađarska. Naime, 2019. godine su održani lokalni izbori u Budimpešti na kojim je opozicija nastupila jedinstveno i udruženo, okupljajući sve relevantne političke stranke širom ideološkog spektra. Posebno bitan koncept tih izbora su bili predizbori. Predizbori su podrazumevali primarno takmičenje unutar zajedničke liste za najbolje kandidate za odbornike, zatim i takmičenje za najboljeg kandidata za gradonačelnika. Tako je najveću podršku imao Gergely Karácsony iz zelene stranke „Dijalog za Mađarsku“. Njegovu kandidaturu prihvatili su svi, između ostalog i krajnje desničarski Jobik, kao deo koalicije. Na kraju, ovaj zajednički kandidat opozicije je odneo značajnu pobjedu, zadajući tako ozbiljan udarac autoritarnom režimu Viktora Orbana.

Postoje različiti recepti za borbu protiv nedemokratskih režima koji u zavisnosti od socijalnih struktura, konteksta i institucionalnog inženjeringa mogu imati manju ili veću primenu. Bitno je napomenuti da se lokalni izbori u Budimpešti održavaju po većinskom principu, te se i gradonačelnik bira direk-

tno. S druge strane, izbori za gradsku Skupštinu Grada Beograda se održavaju po proporcionalnom sistemu u kojem se gradonačelnik bira indirektno, proizilazeći iz lokalne skupštinske većine. U tom smislu treba biti jako oprezan kada su u pitanju institucionalne i socijalno-strukturalne razlike između Beograda (Srbije) i Budimpešte (Mađarske).

Posebno je bitno osvrnuti se na primere pozitivne prakse iz Crne Gore gde je opozicija na parlamentarne izbore izašla u tri ideološko-programske kolone. Ovakav nastup pratio je dogovor između glavnih opozicionih aktera koji je podrazumevao sinhronizovan nastup, bez međusobnog napadanja i u kojem se svako obraća svojim biračima. Uzimajući u obzir najskorija politička dešavanja u Srbiji i političku dinamiku, upravo bi izlazak u nekoliko kolona dao najviše rezultata, samim tim i najviše šansi za rušenje autoritarno-kriminalnog naprednjačkog režima u Beogradu 2022. godine.

8 ZELENE POLITIKE KAO ALTERNATIVA SOCI-EKOLOŠKOM ZAGAĐENJU

Posle višegodišnjih zanemarivanja ekološki problemi isplivali su u prvi plan društvenog života u Srbiji. Kvalitet vazduha je loš gotovo u svakom gradu u Srbiji gde postoji merenje a Beograd je često čak i prvi na listi najzagađenijih glavnih gradova sveta. Samo oko 4% ukupnog komunalnog otpada se reciklira, dok širom Srbije ima preko 3000 identifikovanih divljih deponija, uz to se samo mala količina otpadne vode prelađuje. Beograd je i najveći grad u Evropi koji svoje otpadne vode ispušta direktno u reke. Parkovi i šume nestaju pod uticajem investitorskog urbanizma dok se obradivo zemljište konvertuje u građevinsko. Uz sve ove probleme Srbija se razvojno odlučila da postane rudarska kolonija i jeftina baza resursa za energetska tranziciju nekih drugih država.

Porast broja problema vezanih za zaštitu životne sredine izveo je i puno ljudi na ulice. Sve više ljudi protestuje protiv zagađenja svih medijuma životne sredine i uključuje se u borbu za očuvanje prirodnih resursa. Prema različitim istraživanjima javnog mnjenja problemi vezani za zagađenje životne sredine su po prvi put visoko na listi prioriteta građana Srbije, na prvom mestu liste prioriteta građana i građanki Beograda. Više od tri četvrtine građana stavlja očuvanje životne sredine pre profita. Povećana briga građana za životnu sredinu uzrokovala je i povećano interesovanje medija koji polako otvaraju prostor za ove teme i aktiviste koji se bave ovim pitanjima, ali znatno manje prostora se daje političkim partijama i pokretima koji rade na ovim temama.

Teme povezane s problemima životne sredine se često depolitizuju i smatraju se nadideološkim. Ovakva pozicija najviše odgovara trenutnoj vlasti koja diskredituje sve one koji se bore za zdraviju životnu sredinu time da su politički angažovani. Umesto da prihvate da ekološka pitanja de facto i jesu politička, često se od strane ekoloških pokreta i aktivista dešava depolitizacija borbe. Depolitizacijom borbe otupljuje se njena oštrica i umanjuju dometi jer uprkos tome što svi moramo da pijemo vodu i dišemo vazduh u zavisnosti od društvenih privilegija, neki mogu sebi da priušte flaširanu vodu i uređaj za prečišćavanje vazduha, drugi ostaju na ulici na milost i nemilost vazduhu koji ubija i vodi koja truje.

Uprkos dominantnom narativu da su ekološka pitanja nadideološka, veća vidljivost životnosredinskih problema podstakla je i političke aktere kako na levom tako i na desnom delu političkog spektra da u svoje programe uključe ekološke politike i da krenu više da pričaju o ovim problemima. Upravo

ovo uključivanje ekoloških politika u programe jasnije je diferenciralo na koji način se levica i desnica bave ovim problemima. Desnica štiti reke zato što su one nacionalne dok ih levica štiti upravo zato što su internacionalne, a ovo je samo jedan od primera razlike u pristupu životnosredinskim pitanjima s leve i desne strane političkog spektra.

U Srbiji se često ekološke i zelene politike poistovećuju i ako između njih postoje jasne razlike. U cilju distinkcije treba napomenuti da je očuvanje zdrave životne sredine samo jedan deo mnogo širih Zelenih politika, čiji su sastavni i neodvojivi delovi i društvena pravda, inkluzivnost, demokratija, nenasilje, rodna ravnopravnost, internacionalizam, feminizam...

Buđenjem ekološke svesti i sve većom ulogom ekološke politike i ekoloških pokreta koji se u Srbiji sve više politizuju i imaju za cilj ulazak u elektoralnu politiku, otvara se pitanje dometa pokreta koji su bazirani na jednom pitanju. Postavlja se pitanje mogu li ovakvi pokreti prerasti u šire Zelene pokrete ili ostaju bazirani isključivo na zaštiti životne sredine, što dugoročno može predstavljati problem jer ostale politike nisu poznate.

Zelene politike u Srbiji jesu budućnost ali da moraju da budu uvezane s drugim politikama. Uz to ekološki problemi nisu nadideološki već kao i druga društvena pitanja predstavljaju polje ideološke borbe.

Za progresivne političke aktere u Srbiji važno je da pitanja ekološke degradacije povezuju s pitanjima socijalne pravde, položaja marginalnih grupa, nedostatka demokratije i sve većeg nasilja u društvu. Na taj način bi se progresivni akteri koji stoje na političkim pozicijama levo od centra jasno pozicionirali na polju Zelenih politika i sprečili njihovo kooptiranje od strane desnih političkih opcija kao i njihovu depolitizaciju i svrstavanje u manje važna pitanja.

Stalni privredni rast, ekološka degradacija i sve veći uticaj klimatskih promena biće i u budućnosti zamajac za Zelene politike ali od toga kakav se narativ danas napravi oko njih zavisice i budući politički potencijal Zelenih politika i aktera u Srbiji.

9 RADNA PRAVA I MINIMALNA CENA RADA: POLITIKA FOKUSIRANA NA RADNIKE I RADNICE

Godinama unazad – možda je preciznije reći decenijama – na političkoj sceni Srbije nema aktera koji u prvi plan ističe interese radnika i radnica. Zapravo, svako zagovaranje njihovog interesa lako se otpisivalo, a i danas se otpisuje, kao populizam. Srbija i dalje nema jasnu strategiju kako da iz siromaštva izvuče veliki broj ljudi koji zarađuje sirotinjske zarade. Preovlađuje vera da će davanje budžetskog novca za privlačenje direktnih stranih investicija dovesti do otvaranja radnih mesta i da će se novac preliti i ka osiromašenom radništvu. Međutim, problem predstavlja činjenica da se s ovom strategijom veoma dugo pokušava restartovanje devastirane ekonomije, ali da priželjkivani rezultati izostaju.

Radno zakonodavstvo je menjano u skladu s interesima kapitala, sindikalno organizovanje otežavano, dok su zarade mahom percipirane kao trošak za kompanije, uz argument da će njihov rast direktno voditi ka otkazima i smanjenju obima proizvodnje. Ova, možemo slobodno reći neoliberalna perspektiva, vodila nas je ka tome da donosioci odluka, ali i većina političkih partija, u prvi plan ističu interese privatnog kapitala uz argument da će njegov rast dovesti i do prelivanja bogatstva na radnike i radnice. Dobrobit za privatni kapital izjednačavana je sa dobrobiti čitavog društva.

Efekti ove politike danas se ogledaju u Srbiji kao zemlji s najvećim nejednakostima u Evropi. Ekonomska nejednakost nije samo nešto što se tiče najsiromašnijih slojeva jednog društva. Neposredni interes siromašnih svakako jeste da se distribucija bogatstva unutar zajednice izvrši na način koji će im omogućiti dostojanstven život.

Argumenti za ovu redistribuciju mogu biti različiti. Levica insistira na tome da radnice i radnici stvaraju vrednost koja se, usled specifične raspodele moći unutar ekonomije, otuđuje od njih, a prisvajaju je vlasnici kapitala u vidu profita. Ali, i iz perspektive kapitala, nejednakosti mogu predstavljati smetnju. Naime, ljudi moraju imati mogućnost da troše novac i kupuju dobra i usluge proizvedene u jednom društvu kako bi ekonomija mogla da ima razvojnu putanju. Problem s izrazitim nejednakostima je u tome što bogatiji slojevi stanovništva imaju tendenciju da troše manji udeo svojih prihoda nego siromašniji. S toga, plate nisu samo trošak za kompanije – one predstavljaju i osnovu potražnje u jednom društvu. Očekivati razvoj privrede u situaciji u kojoj stanovništvo nema dovoljno novca jednako je očekivanju da je moguće pokrenuti automobil koji ima prazan rezervoar.

Srbiji je neophodan oštar zaokret u ekonomskoj politici. Svaka partija koja se percipira kao leva ili socijaldemokratska morala bi u prvi plan da stavi interese radnika i radnica koji čine veliku većinu našeg društva.

Plata za život

Aprila 2021. godine mreža Clean Clothes Campaign¹ lansirala je metodologiju za obračun „plate za život“ (Europe Floor Wage) u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi. Iako se ova mreža primarno fokusira na uslove rada u industriji odeće, ovaj koncept odnosi se na celokupno društvo.

Mreža CCC je obračunala da zakonski garantovane minimalne zarade u ovom delu Evrope u proseku dostižu tek 2/3 od granice siromaštva definisane EU Statistikom prihoda i uslova života (SILC). Takođe, CCC istraživanje je pokazalo da minimalne zarade u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi, u proseku, pokrivaju tek jednu četvrtinu izračunate „plate za život“.

Koncept „Plate za život“ podrazumeva mogućnost namirenja osnovnih potreba tročlane porodice uključujući troškove hrane, stanovanja, odevanja, transporta, zdravstva, obrazovanja, telekomunikacija, uključujući i mogućnost štednje. U tom smislu, definicija je slična definiciji minimalne zarade za koju naš Zakon o radu kaže da bi ona trebalo da pokrije „egzistencijalne i socijalne potrebe zaposlenog i njegove porodice“. Međutim, problem je u tome što se pri utvrđivanju minimalne zarade ne polazi od objektivnih troškova života; u pitanju je politički ispregovarana zarada pa samim tim na njeno visinu utiče čitav niz faktora.

Istovremeno, strane kompanije koje ovde posluju ostvaruju profite koji se mere i u milijardama evra. Oni koriste kontekst u kojem su ekonomije zemalja naše regije okrenute privlačenju direktnih stranih investicija kao glavnom motoru razvoja privrede. Konkurencija između zemalja u privlačenju stranih investicija učinila je da se radna prava u ovom delu Evrope drastično urušavaju, a zarade drže na niskom nivou, ne bi li se investitorima ponudili povoljniji uslovi za poslovanje. Uz urušavanje radnih prava i niske zarade, njima se nude i obilne

¹ Clean Clothes Campaign (CCC) je međunarodna mreža koja okuplja gotovo 300 organizacija i sindikata iz celog sveta u borbi za prava radnica i radnika u globalnoj industriji odevnih predmeta.

subvencije koje se isplaćuju iz javnog budžeta. Rezultat ovog takmičenja je trka ka dnu koja vodi spirali urušavanja životnog standarda stanovništva zemalja našeg regiona. S druge strane, kao što smo videli na primeru fabrike Geoks iz Vranja, investitori, nakon što potroše namenjene subvencije, zatvaraju svoja postrojenja.

Iz tog razloga CCC forsira regionalni, prekogranični pristup u borbi za „platu za život“. „Plata za život“ je ljudsko pravo definisano brojnim međunarodnim dokumentima poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija, Evropske socijalne povelje, Ustava Međunarodne organizacije rada, itd. Od kompanija se zahteva da, kao što kontrolišu proces proizvodnje i kvaliteta robe u celom lancu snabdevanja, isto tako treba da kontrolišu i poštovanje ljudskih prava u svojim proizvodnim jedinicama. Ovde ne govorimo samo o platama, već o masovnom kršenju radnih prava poput neplaćenog prekovremenog rada, uskraćivanja prava na odmor, sprečavanja sindikalnog organizovanja, itd.

Cilj je da se u svakoj od zemalja Centralne, Istočne i Jugoslovenske Evrope uspostave i osnaže nacionalne koalicije organizacija civilnog društva i sindikata kako bi se uspostavio jači front i prema kompanijama i prema Vladama u regionu koje aktivno rade na urušavanju radnih i ljudskih prava.

„Plata za život“ je jedan od mogućih koncepata iza kojih bi partije leve mogle da grade svoju političku poziciju u zaokretu od ekonomskih politika koje su fokusirane na interes kapitala – ka politikama koje kao centralni interes, vide interes radnika i radnica. Bez takvog zaokreta Srbija će ostati zemlja u kojoj se gotovo sve partije pozicioniraju od centra na desno.

10

MLADI I NJIHOVA ULOGA U AKTUELNIM DRUŠTVENIM I POLITIČKIM DEŠAVANJIMA

Istraživanja o položaju i potrebama mladih se redovno sprovode od 2017. godine, kada se pored državnih institucija i drugi važni akteri omladinske politike uključuju da sistemski i redovno prate trendove koji govore o položaju mladih. Krovna organizacija mladih Srbije (u daljem tekstu – KOMS), kao najviše nezavisno predstavničko telo mladih u Srbiji, pet godina objavljuje Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji, najveće sveobuhvativno istraživanje o mladima u Srbiji, koje se tradicionalno i simbolično objavljuje na Međunarodni dan mladih – 12. avgusta.

Na potrebu za unapređenjem sistemske brige o mladima ukazuje broj mladih koji planira da se odseli iz zemlje. U 2021. godini čak polovina mladih bi se odselila iz Srbije (25% ispitanih ima u planu, 25% bi se odselilo ali nisu još započeli planiranje), dok 39% mladih ne planira ali ne otpisuje mogućnost odlaska. Mladi su dominantno u potrazi za dostojanstvenijim životom i boljim životnim standardom, a nezadovoljni su i visinom plate i mogućnostima za napredovanje, dok često veliki broj njih i ne može tako lako da dođe do zaposlenja, naročito do prvog posla sa čijim uslovima su zadovoljni.

Rezultati kontinuiranog praćenja stavova mladih su pokazali da skoro 50% mladih smatra da im politički sistem ne omogućava da utiču na političke procese i odluke. Zainteresovanost mladih za politička dešavanja je porasla u odnosu na prethodnu godinu, a porastao je i procenat mladih koji smatraju da je jedan od najvećih problema njihov mali uticaj na donošenje odluka, čak 56,7%. I ove godine se nastavlja trend nepoverenja mladih u institucije i političare/ke i zabrinjava da svaka četvrta od pet mladih osoba kaže da ne postoji političar/ka kome veruju).

Sa ciljem da utiče na uspostavljanje dijaloga mladih sa ključnim institucijama za unapređenje njihovog položaja, da motiviše mlade da se angažuju, iniciraju i učestvuju u društvenim promenama, KOMS zagovara i afirmiše najrazličitije načine aktivnog učešća mladih, na svim nivoima upravljanja. KOMS kao zakonski priznat krovni savez učestvuje u radu Saveta za mlade Vlade Republike Srbije i zagovara da institucije međusobno sarađuju kako bi se položaj mladih unapredio. KOMS kreira platformu, koju mladi mogu da koriste kako bi direktno uticali na politiku Vlade, kroz dijaloge sa predsednicom Vlade (2019. i 2021. godine) i ministrom omladine i sporta (2020. godine). U prethodnim ciklusima dijaloga, kreirani su određeni programi i mere koje su omogućavale mladima da steknu

prvo radno iskustvo (kroz sprovođenje programa „Moja prva plata“), da unaprede svoj položaj u društvu (kroz izmene Zakona o mladima, Zakona o volontiranju), da imaju donosiocelu odluka u lokalnoj zajednici koji će razumeti njihove potrebe (kroz obuke o omladinskoj politici za lokalne donosiocelu odluka u saradnji KOMS-a i Nacionalne akademije za javnu upravu), itd.

Pored ovih važnih aktivnosti na nacionalnom nivou, za KOMS je ključno da deluje na lokalnom nivou i da stalno, direktno i kvalitetno radi s mladima i udruženjima. KOMS mreža broji 106 udruženja mladih i za mlade, koje svakodnevno na terenu prate položaj mladih i utiču na povećanje kvaliteta institucionalne brige o mladima. KOMS sa svojim članstvom deluje i u manjim zajednicama, razvijajući programe u koje mogu da se uključuju i mladi koji nisu članovi i članice nekog udruženja, poput Akademije omladinske politike, Letnjeg kampa o medijskoj pismenosti i omladinskom aktivizmu, itd. Sve dobre primere i mehanizme omladinske politike koje KOMS zagovara na nacionalnom nivou, kao mreža, težimo da imamo i u lokalnim zajednicama širom Srbije, uvažavajući specifičnosti svake zajednice i prilagođavajući pristup, kako bi mladi mogli da se pronađu u nekom od njih i kako bi mogli da utiču na svoju zajednicu, koja treba da bude skrojena baš po njihovoj meri.

FONDACIJA FRIEDRICH EBERT I INICIJATIVA SOCIJALDEMOKRATSKI KLUB ORGANIZUJU KONFERENCIJU

STVARAMO VIZIJU DOBROG DRUŠTVA

Ovom konferencijom želimo da zaokružimo rad SD kluba u 2021. godini i sa političkom javnosti i medijima podelimo zaključke i predloge do kojih smo došli.

Socijaldemokratski klub je inicijativa, pokrenuta 2004. godine uz podršku fondacije Friedrich Ebert, kada grupa intelektualaca i intelektualki kreće da analizira političku stvarnost i daje preporuke i rešenja za unapređenje rada progresivnih političkih organizacija. Tokom godina SD Klub nastojao je da pokrene širu diskusiju između predstavnika i predstavnica političkih partija, civilnog društva, sindikata i akademske zajednice o mogućnostima ostvarivanja ideja socijaldemokratije. Jedan od ključnih ciljeva SD Kluba jeste da svojom ukupnom teorijskom, naučnoistraživačkom, idejno-političkom i obrazovnom aktivnošću doprinosi stvaranju povoljnih uslova za obnovu socijaldemokratske ponude na političkoj sceni Srbije u uverenju da bez demokratske levice ne može biti pravednog i demokratskog društva.

Posle nekoliko godina pauze, 2020. Socijaldemokratski klub pocinje ponovo sa radom, okuplja neke nove generacije

društveno politički angažovanih pojedinaca i pojedinki i dobija novu energiju i entuzijazam. Danas on predstavlja inkubator saradnje, dijaloga i uvažavanja razlika, kao ključnih vrednosti razvoja jednog demokratskog društva. Putem razgovora i zajedničkih aktivnosti, SD Klub promovise ideju da relevantni politički akteri prepoznaju važnost međusobne saradnje utemeljene na vrednostima i zajedničkim ciljevima. Iz tog razloga, naš klub se profilisao kao „sigurno mesto“ koje podstiče na razgovor i saradnju. U vreme uspona autokratski režima, nacionalističkih narativa, posebno opasnih za Zapadni Balkan, sada više nego ikad, našem društvu neophodna je progresivna politička alternativa. Cilj SD Kluba jeste da otvori društveni i politički dijalog o stvaranju takve alternative koja će da gradi dobro društvo - društvo solidarnosti, pravde i jednakosti.

Konferencija će na dva zasebna panela diskutovati o zaključcima do kojih je Socijaldemokratski klub došao u svom radu tokom 2021. godine. Najpre će članovi i članice SD Kluba prezentovati zaključke, da bi ih onda politički akteri, donosioci odluka u svojim organizacijama, komentarisali i podelili stavove svojih organizacija na te goruće političke teme.

Stvaramo viziju dobrog društva

Dorćol Platz › 27.11.2021.

O AUTORIMA

Nikola Burazer je programski direktor Centra savremene politike i izvršni urednik portala European Western Balkans. Završio je Master studije nacionalizma na Centralnoevropskom Univerzitetu (CEU) u Budimpešti i osnovne studije politikologije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu.

Katarina Ruvidić iz Lipolista je politička aktivistkinja, politikološkinja i feministkinja. Članica je Demokratske stranke, gde koordinira Centrom za edukaciju. U svom radu posvećena je promovisanju ideja građanske, posebno omladinske participacije u političkim procesima, rodnoj ravnopravnosti i decentralizaciji, negujući evropske, progresivne vrednosti.

Predrag Momčilović je istraživač, novinar i politički aktivista. Član je i koosnivač Platforme za teoriju i praksu društvenih dobara - Zajedničko. Koordinator je međunarodnog sekretarijata pokreta Ne davimo Beograd. U svom radu najviše se fokusira na političku ekologiju, zelenu teoriju, kao i društvene aspekte prirodnih nepogoda. Autor je knjige održivost, odrast i hrana.

Stefan Tasić je politikolog i koordinator tima za kontrolu izbora pokreta Ne davimo Beograd. Bavi se istraživanjem i kvantitativnim metodama za koje se usavršio na Univerzitetu u Manhajmu i Fakultetu političkih nauka, UB, pre svega kroz oblasti demokratizacije i kompetitivnog autoritarizma.

Vladimir Simović je sociolog. Koordinator je programa za radna prava Centra za politike emancipacije. Angažovan je i u radu Političke platforme - Solidarnost.

Miljana Pejić je generalna sekretarka Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS). Diplomirana je politikološkinja za međunarodne poslove, aktivno se bavi debatom i konsultantkinja je u oblasti rodni politika i politika za mlade.

Ksenija Marković je istraživačica u Institutu društvenih nauka. U svom naučno-istraživačkom radu bavi se izučavanjem međuetničkih odnosa, istraživanjem javnog mnjenja i izučavanjem socijaldemokratskih ideja i vrednosti. Radi kao programska saradnica, predavačica i trenerica na različitim programima političke edukacije koje organizuje Friedrich Ebert Fondacija od 2012. godine. Pre zaposlenja u Institutu društvenih nauka, tri godine (2013-2016) je radila na poziciji projektne koordinatorke u Forumu za etničke odnose.

IMPRESSUM

Fondacija Fridrih Ebert | Kancelarija Beograd
Dositejeva /51/1 | 11000 Beograd | Srbija

Odgovorna osoba:
Dr. Max Brändle | Direktor, Regionalna kancelarija za Srbiju i Crnu Goru

Tel.: +381 11 3283 285
www.fes-serbia.org

Narudžbina publikacija:
info@fes-serbia.org

Svaka dalja komercijalna upotreba sadržaja zabranjena je bez prethodne pismene saglasnosti fondacije Fridrih Ebert.

SD KLUB

Stvaramo viziju dobrog društva

Socijaldemokratski klub je inkubator saradnje, dijaloga i uvažavanja razlika, kao ključnih vrednosti razvoja jednog demokratskog društva.

Jedan od ključnih ciljeva SD Kluba jeste da svojom ukupnom teorijskom, naučnoistraživačkom, idejno-političkom i obrazovnom aktivnošću doprinosi stvaranju povoljnih uslova za obnovu socijaldemokratske ponude na političkoj sceni Srbije u uverenju da bez demokratske levice ne može biti pravednog i demokratskog društva.

Od ključne važnosti je da relevantni politički akteri prepoznaju važnost međusobne saradnje utemeljene na vrednostima i zajedničkim ciljevima. Iz tog razloga, SD klub se profilisao kao „sigurno mesto“ koje podstiče na razgovor i saradnju.

Više informacija o ovoj temi:

www.fes-serbia.org